

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการลงโทษโดยใช้อุปกรณ์ควบคุมตัวอิเล็กทรอนิกส์
เพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในประเทศไทย*

**Legal Measures on Electronic Monitoring Punishment
for the Rehabilitative Offenders in Thailand**

รัชณี แดงอ่อน (Ratchanee Tangon)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำภาควิชานิติศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Asst. Prof. Dr., Lecturer, Department of Law, Faculty of Political Science and Law,

Burapha University

E-mail : ratchanee_tangon@hotmail.com

Received: 3 September 2020

Revised: 21 September 2020

Accepted: 30 September 2020

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงทฤษฎี แนวคิด และที่มา ของการใช้อุปกรณ์ควบคุมตัวอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring: EM) ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้อุปกรณ์ควบคุมตัวอิเล็กทรอนิกส์ทั้งในกฎหมายไทยและต่างประเทศ เพื่อศึกษาปัญหาและวิเคราะห์ถึงการบังคับใช้อุปกรณ์ควบคุมตัวอิเล็กทรอนิกส์ ในประเทศไทย ทั้งนี้เพื่อได้บทสรุปและข้อเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมของการใช้อุปกรณ์ควบคุมตัวอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาค้นคว้าจากตำรา หนังสือ บทความ วิทยานิพนธ์ วารสาร ทฤษฎี หลักกฎหมาย ตลอดจนข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

* บทความวิจัยนี้ผู้เขียนนำมาจากงานวิจัยเรื่อง มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการลงโทษโดยใช้อุปกรณ์ควบคุมตัวอิเล็กทรอนิกส์เพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในประเทศไทย ได้รับทุนอุดหนุน โครงการวิจัยประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 จากคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา สัญญาทุนเลขที่ วจ 08/2562

รชนี แดงอ่อน

จากการศึกษาพบว่า การนำอุปกรณ์ควบคุมตัวอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยมีประเด็นปัญหาทางกฎหมาย ได้แก่ ปัญหากรณีการกำหนดประเภทนักโทษในการบังคับใช้ EM ตามประมวลกฎหมายอาญา ความยินยอมของผู้กระทำผิดหรือจำเลย กรณีการปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้อุปกรณ์ EM และกรณียากจน ตลอดจนมาตรการทางอาญากรณีการบังคับโทษสำหรับผู้ทำลายอุปกรณ์และกรณีละเมิดข้อมูลในระบบปฏิบัติการอุปกรณ์ควบคุมตัวอิเล็กทรอนิกส์

ผู้วิจัยได้บทสรุปว่าการกำหนดมาตรการทางเลือกอื่นนอกจากการลงโทษจำคุกและปรับ จำเลยได้รับโอกาสแก้ไขความผิดของตนโดยไม่มีมลทินติดตัว สร้างความรู้สำนึกในการกระทำความผิดให้แก่จำเลย เป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยไม่ควบคุมตัวไว้ในเรือนจำ ทั้งนี้ ศาลใช้ดุลพินิจในการรอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษได้เหมาะสมยิ่งขึ้น โดยศาลสามารถกำหนดเงื่อนไขคุมประพฤติผู้กระทำความผิดได้โดยการใช้อุปกรณ์ควบคุมตัวอิเล็กทรอนิกส์เหล่านี้เป็นมาตรการทางกฎหมายที่มีประโยชน์สอดคล้องกับบริบทของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้ข้อเสนอแนะทางกฎหมายเพื่อปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการนำอุปกรณ์ควบคุมตัวอิเล็กทรอนิกส์ ดังนี้ ขั้นตอนการคุมประพฤติผู้กระทำความผิดโดยกำหนดความผิดทางเพศที่มีโทษร้ายแรงให้ต้องใช้อุปกรณ์ควบคุมตัวอิเล็กทรอนิกส์ หากบุคคลนั้นมีลักษณะเป็นอันตรายต่อสังคมอย่างร้ายแรง ส่วนขั้นตอนหลังการตัดสินของศาล ให้สิทธิจำเลยยื่นคำร้องให้ศาลพิจารณารอใช้อุปกรณ์ควบคุมตัวอิเล็กทรอนิกส์แทนโทษจำคุกเฉพาะคดีที่ไม่ร้ายแรง และในขั้นตอนการปล่อยตัวนักโทษ ให้จำเลยมีสิทธิยื่นคำร้องต่อผู้บัญชาการเรือนจำเพื่อขอให้ใช้อุปกรณ์ควบคุมตัวอิเล็กทรอนิกส์เพื่อขอพักการลงโทษได้

คำสำคัญ : อุปกรณ์ควบคุมตัวอิเล็กทรอนิกส์, การลงโทษ, การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

Abstract

The objective of this research was to study the theories, concepts and the origin of the use of electronic monitoring (EM) in the criminal justice system, including Thai and foreign laws relating to the use of electronic monitoring. The problems of the enforcement of electronic monitoring in Thailand were also studied and analyzed in order to obtain a summary and recommendations for the proper use of electronic monitoring in Thailand.

This research is a qualitative research. Documentary research was done by studying textbooks, articles, theses, journals, legal theories, as well as information on the internet, etc.

It was found that there are legal issues of the use of electronic monitoring in the criminal justice procedure in Thailand, such as the issue of prisoner classification and the enforcement of EM in accordance with the Criminal Code, the consent of the offender or the defendant, temporary release from

prison by using EM, poverty, criminal measures and penalties for those who destroy the device, and data violations in the operating system of electronic monitoring.

The researcher concluded that the determination of alternative measures, other than imprisonment and fines, gives the defendant the opportunity to correct his guilt and create awareness on his offense. This is the rehabilitation of offenders without detaining them in prisons. The court may, more appropriately, use its discretion to await imposition or await penalty. The court can determine the conditions for probation of the offenders by using electronic monitor as a legal measure. This is useful and in accordance with the context of the criminal justice process. However, the researcher suggested to amend the laws related to the use of electronic monitoring. In the probation process of the offenders with serious sexual offense, electronic monitoring shall be used if that person causes a serious danger to society.

After the judgment, for non-serious cases, the defendant has the right to file a petition to the court to consider the use of electronic monitoring instead of imprisonment. In the process of releasing prisoners, the defendant has the right to file a request for suspension to the prison commander to remove the electronic monitoring.

Keywords : Electronic monitoring, Punishment, Rehabilitative offenders

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ในปี ค.ศ. 1983 ประเทศสหรัฐอเมริกาเริ่มนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่เรียกว่า อุปกรณ์ควบคุมตัวอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring: EM) ในบทความวิจัยนี้ผู้เขียนจะใช้คำว่า “EM” มาใช้ในการควบคุมตัวบุคคลผู้กระทำความผิดทางอาญาเป็นครั้งแรกและยังคงใช้อยู่จนถึงปัจจุบันเป็นเวลาเกือบสามสิบปีที่ผ่านมา ประเทศได้นำ EM มาใช้ในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยประเทศสหรัฐอเมริกาใช้อุปกรณ์ EM กับการควบคุมผู้ต้องหาในหลากหลายคดี เหตุผลหนึ่งของการนำเทคโนโลยีนี้มาใช้ก็เพื่อลดความแออัดของนักโทษที่ถูกจำคุกในเรือนจำ และอีกเหตุผลหนึ่งคือ ค่าใช้จ่ายในการดูแลนักโทษนั้นมีราคาแพงกว่าการนำอุปกรณ์ EM มาใช้ควบคุมตัวผู้กระทำความผิดเพราะสามารถลดค่าบริหารจัดการงานราชทัณฑ์ได้จากเหตุผลดังกล่าว การนำ EM มาใช้ถือว่าเป็นประโยชน์ในด้านความสามารถในการจัดการกับผู้กระทำความผิดในลักษณะของการยับยั้งการกระทำความผิดและลดการกระทำความผิดซ้ำได้ (Haverkamp, 2014)

รัชนี แดงอ่อน

และจากประสบการณ์การใช้ EM ในกระบวนการยุติธรรม พบว่าการลงโทษโดยนำเทคโนโลยี EM มาใช้ เป็นสิ่งที่ช่วยรัฐบาลอเมริกันในการประหยัดค่าใช้จ่ายภาครัฐได้ ในขณะที่เดียวกันรัฐต้องคำนึงถึงผลของการ นำไปใช้ด้วยว่าเครื่องมือดังกล่าวจะเกิดประสิทธิภาพและต้องดีกว่าการใช้มาตรการลงโทษแบบเดิมที่นำ บุคคลไปจำคุกในเรือนจำและยังสามารถรักษาความปลอดภัยให้กับสาธารณชน (Public Safety) ได้ (Kilgore, 2013)

นับตั้งแต่ประเทศสหรัฐอเมริกาเริ่มใช้งาน EM ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและได้ ผลสำเร็จอย่างดี ต่อมาในทวีปยุโรปมีประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปจำนวนอย่างน้อย 27 ประเทศ นำ EM มาใช้ปฏิรูปกระบวนการลงโทษผู้กระทำความผิดแบบดั้งเดิมและการควบคุมอาชญากรรม ซึ่งถือเป็นการ ลงโทษแบบเสรีนิยมสมัยใหม่ (Neoliberal penalty) ซึ่งแตกต่างจากการลงโทษด้วยวิธีการแบบดั้งเดิม (Traditional penal measures) จากการสำรวจในปี ค.ศ. 2010 ของ Aebi และ Margueit (2014) พบว่า ประเทศในสหภาพยุโรปจำนวน 27 ประเทศที่ใช้ EM กับการดำเนินคดีอาญา ซึ่งในบรรดาประเทศเหล่านี้ ประเทศเยอรมนีเป็นประเทศที่นำ EM มาใช้กับคดีอาญามากที่สุด สำหรับประเทศอังกฤษและเวลส์นั้นมี นโยบายและเป้าหมายว่าภายในปี ค.ศ. 2020 จะมีการใช้อุปกรณ์ EM กับบุคคลผู้กระทำความผิดจำนวนถึง 76,000 คน โดยขยายการใช้ EM กับกลุ่มคนที่มีความเสี่ยงในการกระทำความผิดสูง รวมถึงคดีความรุนแรงใน ครอบครัว (domestic violence) (Nellis, 2014) เช่นเดียวกับที่ประเทศสหรัฐอเมริกาใช้ EM กับผู้กระทำความผิดคดีความรุนแรงในครอบครัว (Erez & Ibarra, 2014) ทั้งยังได้นำ EM มาใช้เพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนในประเทศสหรัฐอเมริกาด้วย (Weisburd, 2015)

นอกจากนี้ สภายุโรป (Council of Europe) ได้มีมติเห็นชอบด้วยกับการนำหลักปฏิบัติที่ เหมือนกันมาใช้ในการคุมประพฤติและในราชทัณฑ์เพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกันในทวีปยุโรป โดยที่การใช้ EM เป็นประเภทหนึ่งของ “soft law” แม้ในระหว่างประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปด้วยกันก็มีรูปแบบและ หลักเกณฑ์การใช้ EM ที่แตกต่างและหลากหลายขึ้นอยู่กับระบบกฎหมาย การเมืองและเศรษฐกิจของประเทศนั้น ๆ แต่สิ่งหนึ่งที่สำคัญอย่างมากในการใช้เครื่องมือนี้คือ ห้ามนำไปใช้ในทางที่ผิดกฎหมายและ ต้องเคารพหลักสิทธิมนุษยชน (Human Rights) โดยสภายุโรปเห็นชอบในหลักการอนุวัติแนวทางร่วมกันว่า ควรมีมาตรฐานในการใช้ EM โดยให้ความสำคัญต่อประเด็นทางกฎหมายหลาย ๆ ประเด็น อันได้แก่ หลักการพื้นฐานของการใช้ EM ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา, เงื่อนไขการบังคับใช้, หลักจริยธรรม, การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล, ผู้เชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน และการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ EM เป็นต้น (Lilly, 2014) สำหรับประเทศไทย กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรมได้นำมาตรการบังคับใช้ EM หรือที่รู้จักกันในชื่อว่า กำไลข้อเท้าอิเล็กทรอนิกส์มาใช้เป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2561 กรณีคดีขับรถ ในขณะที่มาสุรา โดยได้มีการออกกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจำคุกโดยวิธีการอื่นที่สามารถ จำกัดการเดินทางและอาณาเขต พ.ศ. 2556 เหตุผลที่นำ EM มาใช้ในงานคุมประพฤติก็เพื่อแก้ปัญหา กระบวนการยุติธรรมเนื่องจากผู้ต้องขังในเรือนจำมีจำนวนมากเกินกว่าขีดจำกัดที่เรือนจำสามารถรองรับได้

ดังนั้น การนำ EM มาใช้ก็เพื่อเป็นการลดจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำ ลดความแออัด ลดงบประมาณค่าใช้จ่าย ควบคุมความประพฤติจำเลย และให้ครอบครัวมีส่วนร่วมในการดูแลและให้โอกาสให้ผู้กระทำผิด เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การใช้ EM กับผู้กระทำผิด รัฐต้องใช้หลักความยินยอม (consent-based) ไม่ใช่การบังคับ (non-coercive) กับตัวผู้กระทำผิด กล่าวคือ หากผู้กระทำผิดไม่ยินยอมศาลก็ไม่สามารถสั่งได้ (วิชัย ลีลาสวัสดิ์, 2557) ผลของการบังคับใช้ EM อย่างจริงจังและเป็นรูปธรรมนั้น เกิดผลที่ดีต่อการลดปริมาณผู้กระทำผิดไม่ต้องถูกคุมตัวไว้ในเรือนจำและสามารถติดตามไม่ให้ผู้กระทำผิดกระทำซ้ำได้

ในปี พ.ศ. 2562 การพัฒนาทางกฎหมายเพื่อบังคับใช้ EM ในประเทศไทย แม้ประเทศไทยได้พัฒนากฎหมายและแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายไปบางส่วนเพื่อความทันสมัยและเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแล้ว อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่า ยังมีประเด็นปัญหาทางกฎหมายที่สำคัญเห็นควรต้องปรับปรุงแก้ไขในสามประเด็น ดังนี้ ประการแรก ปัญหากรณีการกำหนดประเภทนักโทษในการบังคับใช้ EM ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 (แก้ไขเพิ่มเติมปี พ.ศ. 2559) ในชั้นพิจารณาและพิพากษาคดี รวมถึงสิทธิในการร้องขอใช้อุปกรณ์ EM ของผู้กระทำผิดหรือจำเลย ประการที่สอง ปัญหาเรื่องความยินยอมของผู้กระทำผิดในกรณีประชาชนที่มีฐานะยากจนและไม่มีเงินประกันตัว ในชั้นก่อนพิจารณาคดีและพิจารณาคดี และประการที่สาม มาตรการทางอาญากรณีการบังคับโทษสำหรับผู้ละเมิดข้อมูลในระบบปฏิบัติการ EM เหล่านี้เป็นปัญหาที่ต้องวิเคราะห์เพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ โดยเฉพาะในช่วงเริ่มต้นของการนำ EM มาใช้ในประเทศไทยซึ่งประชาชนอาจยังไม่เข้าใจถึงประโยชน์ข้อดีข้อเสียของ EM รวมถึงความร่วมมือของชุมชน และหน่วยงานที่ต้องทำงานประสานความร่วมมือกัน เพื่อประโยชน์ต่อการคุ้มครองบรรทัดฐานของสังคม และอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน จากปัญหาทางกฎหมายสามประการข้างต้น ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญของการศึกษามาตรการบังคับใช้ EM ของประเทศไทยที่เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปซึ่งล้วนมีมาตรฐานและทฤษฎีที่สอดคล้องกับสถานการณ์ทางสังคมและกระบวนการยุติธรรมปัจจุบันที่ชัดเจน คือ การใช้มาตรการทางอาญาที่สอดคล้องกับการเคารพสิทธิส่วนบุคคล, มาตรฐานทางจริยธรรมของผู้บังคับใช้กฎหมาย ตลอดจนความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่ใช้สำหรับเครื่อง EM เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงเช่นกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการรักษาประโยชน์สาธารณะและรักษาความเสมอภาคสิทธิของประชาชนตามหลักรัฐธรรมนูญของประเทศไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงทฤษฎี แนวคิดเกี่ยวกับการใช้อุปกรณ์ รวมถึงศึกษาถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมาตรการนำ EM มาใช้ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ทั้งในกฎหมายไทยและ

รัชณี แสงอ่อน

กฎหมายต่างประเทศ ทั้งนี้ เพื่อนำมาวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางหรือมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมกับการใช้ EM เพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในประเทศไทย

สมมติฐานของงานวิจัย

มาตรการบังคับใช้ EM คือ การคุมประพฤตินักโทษจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ที่สำคัญ ไม่ว่าจะเป็นการเคารพสิทธิมนุษยชน เสรีภาพของบุคคล การรักษาความปลอดภัยให้กับสาธารณชน ตลอดจนการคำนึงถึงหลักจริยธรรมในการนำเครื่องมือ EM มาใช้กับผู้กระทำความผิด ซึ่งการนำเทคโนโลยีอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว เป็นการลงโทษแบบเสรีนิยมสมัยใหม่ และเพื่อให้เครือข่ายชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด การที่กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรมนำ EM มาใช้กับผู้กระทำความผิดหรือระบบงานคุมประพฤติแทนการจำคุกในประเทศไทย ถือเป็นมาตรการฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ให้ครอบครัวและชุมชนมีส่วนช่วยปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิด อย่างไรก็ตาม การบัญญัติกฎหมายและมาตรการทางอาญากรณีการบังคับโทษสำหรับผู้ละเมิดข้อมูลในระบบปฏิบัติการ EM จำต้องคำนึงถึงความเป็นส่วนตัวในที่อยู่ของบุคคล ด้วย จึงต้องพิจารณามาตรการทางกฎหมายดังกล่าวอย่างชัดเจน

วิธีการดำเนินการวิจัย (Research Methodology)

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิจัยแบบค้นคว้าทางเอกสาร (Documentary Research) การเก็บรวบรวมข้อมูล มีการใช้เอกสารชั้นต้น ได้แก่ ตำรา หนังสือ ตำบทยกกฎหมายอาญา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กฎกระทรวง ระเบียบต่าง ๆ เป็นต้น ส่วนเอกสารชั้นรอง ได้แก่ บทความวิชาการ วารสาร เอกสารวิชาการ งานวิจัย และคดีตัวอย่างที่เกี่ยวข้อง (Case study) ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้สืบค้นข้อมูลมาจากแหล่งข้อมูล ทั้งตำรา หนังสือ รวมถึงฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ของต่างประเทศ (E-Database) เป็นต้น

บททวนวรรณกรรม

แนวคิดการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด โดยสำนักปฏิฐานสังคม (Positive School) อัจฉริยา ชูตินันท์. (2557) ต้นกำเนิดมาจากลอมโบรโซและศิษย์เอกอีกสองคน ชื่อ เฟอริ (Ferri) และกาโรฟาโล (Garofalo) ได้ร่วมกับนักวิชาการอื่น ๆ จัดตั้งเป็นสำนักอาชญาวิทยาวิทยาศาสตร์ขึ้น แนวความคิดของสำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม โดยลอมโบรโซ เป็นผู้นำเอาวิทยาศาสตร์เข้ามาศึกษาวิจัยประยุกต์ใช้กับหลักการลงโทษ โดยได้เปลี่ยนปรัชญาของการลงโทษใหม่จาก “เปลี่ยนการแก้แค้นมาเป็นการแก้ไข บำบัดรักษา ฟื้นฟูจิตใจ ให้ผู้กระทำความผิดกลับตัวเป็นคนดี” สำนักความคิดนี้ ถือแนวคิดที่ว่า “การกระทำของมนุษย์เกิดขึ้นจากเหตุจูงใจอาจจะอยู่ภายในหรือภายนอกร่างกายของมนุษย์เอง” จะเห็นได้ว่า สำนักความคิดปฏิฐานสังคม ได้พัฒนาแนวคิดเรื่องการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดย่อมมีส่วนดีสังคม เพราะผู้กระทำ

ความคิดได้แก้ไข ปรับปรุงพฤติกรรมนิสัยได้ การกระทำความคิดบางกรณีไม่ได้เกิดจากที่บุคคลนั้นเกิดมา เพื่อเป็นอาชญากรรม ความเชื่อที่ว่ามนุษย์สามารถแก้ไขฟื้นฟูได้นี้พัฒนามาเป็นแนวคิดการลงโทษแบบใหม่ ในปัจจุบันที่มุ่งแก้ไขมากกว่าแก้แค้นผู้กระทำความผิด

ต่อมาแนวคิดเรื่องมาตรการหลักเลี่ยงการลงโทษจำคุก เพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการคดีของผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การแก้ไขผู้กระทำความผิดไม่ให้กระทำความผิดซ้ำ การมีทางเลือกเพื่อแบ่งประเภทของผู้กระทำความผิดแบบร้ายแรงกับไม่ร้ายแรง ผู้ที่มีอันตรายแตกต่างกันเหล่านี้ เพื่อให้ระบบการแก้ไขเยียวยาผู้กระทำความผิดมีทางเลือกได้มากกว่าการเอาตัวผู้กระทำความผิดไว้ในเรือนจำ การแก้ไขผู้กระทำความผิดโดยชุมชนมีส่วนร่วมมีข้อดีหลายประการทั้งในแง่ ค่าใช้จ่าย ความสะดวก การคืนสู่สังคมได้ง่าย รวมถึงการนำอุปกรณ์ EM ติดตามตัวมาใช้ร่วมกับมาตรการต่าง ๆ เช่น การปล่อยชั่วคราว การคุมประพฤติ การลดวันต้องโทษ การพักการลงโทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัย เป็นต้น (ประธาน วัฒนวานิชย์, 2561, หน้า 249-254)

ส่วนทฤษฎีการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitative Theory) นักอาชญาวิทยาสำนัก Positive ซึ่งมีซีซาร์ ลอมโบรโซ (ปี ค.ศ. 1835-1909) เป็นผู้นำ เห็นว่า อาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งในสังคม เช่นเดียวกับปรากฏการณ์ ทางธรรมชาติ นักอาชญาวิทยาสำนักนี้เน้นการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคลเพื่อแก้ไขฟื้นฟูให้เป็นคนดี หลักการใหญ่อีกข้อ หนึ่ง คือ การลงโทษให้เหมาะสมกับบุคคล วิธีการที่ใช้เน้นการวิเคราะห์หาสาเหตุของการกระทำความผิดเมื่อพบสาเหตุแล้วให้แก้ไขที่สาเหตุนั้น เมื่อแก้ไขได้ผู้กระทำความผิดก็จะไม่กระทำความผิดอีกต่อไป การแก้ไขผู้กระทำความผิดทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นการแก้ไขภายในสถานที่ควบคุมหรือในชุมชน ผู้ที่แก้ไขจะต้องมีความรู้และความชำนาญในการแก้ไขตามแขนงที่ตนศึกษาอบรมมา เช่น จิตวิทยา จิตเวชศาสตร์ สังคมวิทยา สังคมสงเคราะห์และอาชญาวิทยา เป็นต้น สำหรับผู้ที่แก้ไขไม่ได้ก็ต้องกำจัดให้พ้นไปจากสังคม (สุพจน์ สุโรจน์, ลาวัลย์ หอนพรัตน์ และณัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน, 2554)

วิเคราะห์ผลการวิจัย

การใช้ EM เป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดในลักษณะของการป้องกันอาชญากรรม เพราะผู้กระทำความผิดต้องอยู่ภายใต้การควบคุมสอดส่อง (Surveillance) จากเจ้าหน้าที่ ดังนั้น การบังคับใช้ EM ถือเป็นการสอดส่องแบบป้องกันมิให้กระทำความผิด (Preventive surveillance) (ประธาน วัฒนวานิชย์, 2546, หน้า 368) สำหรับประเทศไทยรัฐบาลให้ความสำคัญกับการนำ EM มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยกำหนดแผนยุทธศาสตร์กระทรวงยุติธรรมระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2569) การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่ถูกคุมความประพฤติเป็นการนำ EM เข้ามาใช้ในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดทั้งในช่วงการคุม

รชนี แดงอ่อน

ประพฤติ การพัก/ ลดโทษ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย และติดตามแนวโน้มการกระทำผิดซ้ำ สร้างแนวทางในการใช้ชีวิตในสังคมหลังพ้นโทษ (กระทรวงยุติธรรม, 2560, หน้า 11) อย่างไรก็ตาม การใช้ EM เพื่อประโยชน์แก่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยยังมีปัญหาที่ต้องพิจารณาหลายประการ ยกตัวอย่างกรณี หลักแห่งความได้สัดส่วน (principle of proportionality) ระหว่างการบังคับใช้ EM กับโทษที่ผู้กระทำความผิดได้รับ โดยความผิดเล็กน้อยไม่จำเป็นต้องควบคุมผู้กระทำความผิดที่เรือนจำ แต่ควรใช้การหันเห (Diversion) ผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมหลัก ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาปัญหาสามประการเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

1. วิเคราะห์ปัญหาการกำหนดประเภทโทษในการบังคับใช้ EM ตามประมวลกฎหมาย

อาญา

ผู้วิจัยเห็นถึงประเด็นปัญหาทางกฎหมายกรณีการกำหนดประเภทโทษในการบังคับใช้ EM และสิทธิของผู้กระทำความผิดและจำเลยในการร้องขอใช้อุปกรณ์ EM ดังต่อไปนี้

1.1 ประเด็นเรื่อง ฐานความผิด ประเภทโทษทางอาญา และอัตราโทษทางอาญากับการบังคับใช้

EM

การบังคับใช้ EM ในประเทศไทยจะใช้กับกรณีที่ศาลมีคำสั่งโทษจำคุกผู้กระทำความผิดที่มีการพิพากษาคดีของศาลแล้วเท่านั้น อันเป็นดุลพินิจการลงโทษของศาลโดยการรอกการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษได้ โดยเงื่อนไขคุมประพฤตินักโทษไว้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่า ไม่มีการกำหนดกรณีการบังคับใช้ EM กับนักโทษประเภทใด มีอัตราโทษ และประเภทโทษทางอาญาอย่างไรบ้าง และจากงานวิจัยของปิยะพร ตันฉินกุล (2559) ก็พบว่า ประเทศไทยมีปัญหาเรื่องกฎหมายไม่ได้ระบุประเภทของคดี ระยะเวลา หรือเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับคดีมาใช้บังคับ ทำให้เกิดปัญหาการบังคับใช้กับประเภทความผิดใด ซึ่งผู้วิจัยเห็นสอดคล้องว่าในแง่ของกฎหมายยังไม่มี ความชัดเจนและเฉพาะเจาะจง ในส่วนของฐานความผิด ประเภทโทษทางอาญา อัตราโทษทางอาญา ทั้งนี้วัตถุประสงค์ที่ใช้ EM ก็เพื่อฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและคุมความประพฤติห้ามบุคคลออกนอกเคหสถานหรือสถานที่อื่นใดนอกเขตพื้นที่ที่ศาลใช้ดุลพินิจกำหนดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ซึ่งจะใช้กับคดีที่ศาลกำหนดให้รอการลงโทษ ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาลงโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี ให้ศาลรอการลงโทษไว้เท่านั้น เท่ากับว่าไม่สามารถนำ EM ไปใช้กับคดีที่จำคุกเกินกว่า 5 ปี หรือคดีอุจฉกรรจ์ได้ เมื่อได้ศึกษากฎหมายของประเทศ อังกฤษและเวลส์, ประเทศสเปน และประเทศโปรตุเกส จะเห็นได้ว่ามีใช้ EM ในกลุ่มบุคคลที่มีความเสี่ยงในการกระทำความผิดสูงเพื่อมุ่งจะคุ้มครองเหยื่อ และใช้บังคับกับผู้กระทำความผิดในคดีความรุนแรงในครอบครัวด้วย โดยกฎหมายของประเทศดังกล่าวจะมีความชัดเจนและเฉพาะเจาะจงลงไปว่า ความผิดฐานใดให้ใช้ EM ซึ่งในต่างประเทศจะให้ความสำคัญกับการรักษาความปลอดภัยให้กับสาธารณชน สำหรับประเทศเยอรมนีพบว่า การนำอุปกรณ์ EM ติดตามพฤติกรรมกรรมการกระทำผิดของผู้ต้องหาคดีความผิดทางเพศเด็กด้วย โดยห้ามบุคคลเหล่านี้เข้าใกล้สนามเด็กเล่นหรือบริเวณที่อยู่ของเด็ก เพื่อป้องกันเหยื่อที่เป็นเด็กจาก

บุคคลที่มีพฤติกรรมไม่ดีในสังคม ซึ่งตามกฎหมายอาญาของเยอรมันถือว่าเป็นบุคคลอันตรายโดยเฉพาะต่อเหยื่อที่เป็นเด็ก (Haverkamp & Woessner, 2016) เช่นเดียวกับในประเทศสหรัฐอเมริกา การลงโทษจำคุกในคดีที่มีความรุนแรงกรณีผู้กระทำความผิดทางเพศ ก็สามารถให้ EM ได้อันเป็นการลงโทษแบบเสรีนิยมสมัยใหม่ และให้เครือข่ายชุมชน เข้ามามีส่วนแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดด้วย (Weisburd, 2015) ทั้งนี้การลงโทษไม่ได้พิจารณาเพียงแค่ประเด็นเรื่องการลงโทษจำคุกในความผิดเล็กน้อยเหมือนอย่างกฎหมายของประเทศไทย จะเห็นได้ว่ากรณีนี้ประมวลกฎหมายอาญาไทยยังไม่ครอบคลุมกับกรณีผู้กระทำความผิดคืออุจฉกรรจ์ เช่น คดีความผิดทางเพศ คงใช้แค่คดีโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปีเท่านั้น รวมถึงกำหนดให้เป็นผู้พิทักษ์ของศาลในการกำหนดเงื่อนไขการใช้ EM

ซึ่งผู้วิจัยเห็นถึงข้อดีของมาตรการนำ EM มาใช้ในชั้นตอนนี้ของประเทศไทย เพราะ มาตรการไม่ควบคุมตัวผู้กระทำความผิดอันได้แก่ การรอลงอาญาด้วยการคุมประพฤติ การกำหนดเงื่อนไขคุมประพฤติเหล่านี้มีข้อดี คือ ไม่ให้มีการลงโทษทางจำคุกเหมือนแต่ก่อน แต่ในอีกด้านหนึ่ง รัฐต้องสร้างความมั่นใจให้แก่ประชาชนและสังคมด้วยว่า มาตรการใช้อุปกรณ์ EM นี้ จะทำให้ผู้กระทำความผิดไม่กลับมาก่อทำผิดซ้ำ ปัญหาอาชญากรรมจะลดน้อยลงได้จริง เพราะเมื่ออาชญากรรมเกิดขึ้นในสังคม ทฤษฎีการลงโทษทางอาญาตามทฤษฎีการแก้แค้นทดแทน (Retributive Theory) ซึ่งควรลงโทษผู้กระทำความผิดให้สาสมกับการกระทำความผิด จะถูกแทนที่ด้วยทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (Rehabilitation Theory) แต่ในความรู้สึกของสังคม หากเกิดความไม่ปลอดภัยขึ้น สังคมรู้สึกว่าการไม่ได้รับการลงโทษที่สาสมกับความผิด ผู้กระทำความผิดควรโดนตำหนิจากสังคมตามทฤษฎีลงโทษเพื่อป้องกัน โดยเฉพาะนักโทษคดีร้ายแรง ซึ่งอาจทำให้สังคมมีทัศนคติแง่ลบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้ เพราะสังคมจะรู้สึกไม่ปลอดภัย ฉะนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะว่าควรนำ EM มาใช้กับความผิดทางอาญาประเภทอื่นที่มีโทษมากกว่า 5 ปี หรือคดีอุจฉกรรจ์ คดีความผิดทางเพศ โดยยึดหลักการความปลอดภัยให้กับสาธารณชนและผู้วิจัยยังเห็นด้วยกับการให้ความสำคัญกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมากกว่าการแก้แค้นทดแทน

1.2 สิทธิในการร้องขอใช้อุปกรณ์ EM ของผู้กระทำความผิดหรือจำเลย

สำหรับประเทศไทยขอบเขตการนำ EM มาใช้กับจำเลยเป็นหน้าที่ของศาลในการกำหนดตามมาตรา 56 โดยเป็นเรื่องที่ศาลใช้ดุลพินิจออกคำสั่ง เช่นเดียวกับประเทศอังกฤษและสก็อตแลนด์ที่เป็นอำนาจของศาลสั่งให้ใช้ EM โดยจะมีบริษัทเอกชนรับทำหน้าที่ติดตั้งและดูแลอุปกรณ์ EM ให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนด รัฐโดยเจ้าพนักงานคุมประพฤติหรือเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมไม่ต้องดำเนินการใด ๆ ซึ่งแตกต่างจากในบางประเทศในทวีปยุโรป ได้แก่ ประเทศสวีเดน และประเทศเบลเยียม กรณีประเทศสวีเดนจะให้เป็นผู้พิทักษ์ของจำเลยในการยื่นคำร้องขอให้เจ้าพนักงานคุมประพฤติพิจารณาการใช้ EM แทนโทษจำคุก โดยศาลไม่ใช่ผู้กำหนดให้มีการใช้ EM ส่วนประเทศเบลเยียมก็เช่นกันคือ โดยจำเลยมีสิทธิ

รัชนี้ แดงอ่อน

ในการยื่นคำร้องต่อผู้บัญชาการเรือนจำเพื่อขอใช้ EM แทนการจำคุกได้ เมื่อศาลพิพากษาให้จำคุกไม่เกิน 3 ปี (ศุภกิจ แยมประชา, 2558, หน้า 86) ซึ่งกรณีประเทศสวีเดน จำเลยที่ต้องคำพิพากษาลงโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนสามารถขอใช้ EM โดยถูกจำกัดบริเวณที่บ้านได้ ขึ้นอยู่กับอาชีพ เช่น การทำงาน การศึกษาและดูแลรักษา เพื่อให้ผู้ต้องโทษเหล่านี้ไม่ต้องอยู่ในเรือนจำ ให้ไปอยู่กับครอบครัวโดยมีตารางการรายงานตัวต่อทางหน่วยงานราชทัณฑ์ ซึ่งเป็นมาตรการต่อผู้กระทำความผิดอาญาแทนการควบคุมตัวไว้ในเรือนจำ (Bülow, 2014) ผู้วิจัยเห็นว่า ควรเปิดโอกาสให้จำเลยได้มีสิทธิยื่นคำร้องขอใช้ EM ไม่เพียงแต่กรณีที่ให้อำนาจศาลใช้ดุลพินิจในการใส่ EM ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงความร้ายแรงของการกระทำความผิดและความร้ายแรงที่จะส่งผลกระทบต่อสังคม เช่นกรณีผู้กระทำความผิดที่ได้รับโทษเล็กน้อยไม่ใช้การกระทำความผิดร้ายแรง

นอกจากนี้ หากพิจารณาหลักการได้สัดส่วนในการลงโทษทางอาญา การใช้ EM นั้นได้สัดส่วนระหว่างการกระทำความผิดกับโทษทางอาญา เพราะการใช้ EM เป็นการควบคุมผู้กระทำความผิดที่ไม่ใช่เรือนจำ เนื่องจากการลงโทษโดยการจำกัดเสรีภาพในการเดินทาง โดยให้อยู่ในบริเวณบ้านหรือพื้นที่จำกัด ย่อมส่งผลกระทบต่อสิทธิของบุคคลในครอบครัวของผู้กระทำความผิดได้ (ศุภกิจ แยมประชา, 2558, หน้า 87) สอดคล้องกับงานวิจัยของฐิติมา ประเสริฐ (2553, หน้า 14-20) ที่ว่า การควบคุมผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำย่อมเป็นผลดีกว่าการถูกลงโทษโดยการจำคุกในเรือนจำ ด้วยเหตุผลที่ว่า แนวความคิดในการลงโทษผู้กระทำความผิดเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ปัจจุบันมุ่งเน้นไปที่การฟื้นฟู สภาพร่างกายและจิตใจของผู้กระทำความผิดให้กลับตัวแก้ไขและปรับปรุงตนเองใหม่เข้าสู่สังคมได้เมื่อพ้นโทษแล้ว แทนที่จะมุ่งเน้นไปที่การแก้แค้นทดแทนความผิดที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำลงไป หากจะใช้เรือนจำควรนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดที่เป็นอันตรายร้ายแรงต่อสังคมและไม่สามารถแก้ไข เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้นั้นได้เท่านั้น ผู้วิจัยเห็นด้วยกับทั้งสองท่านข้างต้น เพราะมาตรการควบคุมผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำมาใช้แทนการใช้เรือนจำนั้นเกิดประโยชน์ทั้งในแง่นโยบายและงบประมาณของรัฐ การควบคุมผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำเป็นมาตรการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดทั้งก่อนและหลังที่ผู้กระทำความผิดจะถูกจำคุกในเรือนจำ

ทั้งการนำอุปกรณ์ EM มาใช้กับผู้กระทำความผิดด้วยเช่นเดียวกันกับการพักการลงโทษของนักโทษในเรือนจำได้ ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 14 และมาตรา 52 (7) หากนักโทษนั้นมีความประพฤติที่ดีและทำประโยชน์ให้แก่เรือนจำ โดยให้สิทธิทำคำร้องต่อผู้บังคับการเรือนจำ และให้อำนาจคณะกรรมการเพื่อพิจารณาวินิจฉัยการพักการลงโทษพิจารณาให้ความเห็นชอบพักการลงโทษให้ติดอุปกรณ์ EM ได้เหล่านี้ ก็เพื่อวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดลดความแออัดขังในเรือนจำ ประหยัดค่าใช้จ่ายของรัฐได้ ทั้งเป็นการคุ้มครองความปลอดภัยให้กับผู้เสียหายและชุมชนด้วย ทว่าหากพิจารณาถึงประโยชน์ของการใช้ EM ในแง่เป็นทางเลือกของการลงโทษจำคุกย่อมดีกว่ากรณีผู้กระทำความผิดได้ใช้ชีวิตกับครอบครัวแทนที่จะอยู่ในเรือนจำ ซึ่งการใช้ชีวิตในเรือนจำนั้น ผู้กระทำความผิดอาจประสบปัญหาเรื่องการทำร้ายร่างกายระหว่างผู้ต้องขังด้วยกัน ความอาฆาต

การถูกโคโคเดียวไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม สูญเสียโอกาสในชีวิต เป็นต้น (Bülow, 2014) อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีความเห็นเพิ่มเติมว่า นโยบายของรัฐก็มีส่วนในการขับเคลื่อนกระบวนการยุติธรรมให้ถึงวัตถุประสงค์ของประโยชน์การนำอุปกรณ์ EM มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมได้ สิ่งสำคัญคือการติดตามความก้าวหน้าและประเมินผลสัมฤทธิ์ของการบังคับใช้ EM อย่างต่อเนื่องเพราะหากผู้กระทำความผิดไม่กระทำความผิดซ้ำ อาชญากรรมลดน้อยลง สังคมจะเกิดความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินมากขึ้น ก็จะเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมไทยต่อไป

2. วิเคราะห์ปัญหาเรื่องความยินยอมของผู้ต้องหาหรือจำเลย กรณีการปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้ อุปกรณ์ EM และกรณียากจน

การปล่อยตัวชั่วคราว และการประกันตัวผู้ต้องหาและจำเลย กรณีใช้อุปกรณ์ EM เพื่อตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของผู้ต้องหาและจำเลยนั้น มีความแตกต่างระหว่างผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เป็นผู้ใหญ่ กับกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นเด็กหรือเยาวชน ดังนี้

2.1 กรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เป็นผู้ใหญ่และยินยอมให้อุปกรณ์ EM

การใช้ EM กับผู้กระทำความผิด รัฐได้ใช้หลักความยินยอม ไม่ใช่การบังคับกับตัวผู้กระทำความผิด กล่าวคือ หากผู้กระทำความผิดไม่ยินยอมศาลก็ไม่สามารถสั่งได้และตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกัน ในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 ตามมาตรา 110 วรรคสาม ได้กำหนดเรื่องเงื่อนไขการปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา โดยมีหลักสำคัญคือ ผู้ต้องหาหรือจำเลยยินยอมให้อุปกรณ์ EM โดยคำนึงถึงระวางโทษจำคุก รวมถึงกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นคนยากจนจะขอใช้อุปกรณ์ EM ก็ย่อมทำได้ ทั้งนี้ ให้เป็นดุลพินิจของศาล

จะเห็นได้ว่าตามกฎหมายของประเทศไทย รัฐได้ใช้หลักความยินยอมไม่ใช่การบังคับ กับตัวผู้กระทำความผิด กล่าวคือ หากผู้กระทำความผิดไม่ยินยอมใช้ EM ศาลก็ไม่สามารถสั่งได้ ซึ่งแตกต่างจากประมวลกฎหมายอาญาของประเทศเยอรมันนี มาตรา 145a บัญญัติว่า ไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากจำเลย และหากจำเลยปฏิเสธจะต้องถูกลงโทษจำคุกหรือปรับได้รับโทษปรับ (Haverkamp & Woessner, 2016) เพราะประเทศเยอรมันนีให้ความสำคัญกับประเด็นเรื่องหากเป็นบุคคลอันตรายและทำความผิดร้ายแรง หรือกระทำความผิดทางเพศต้องมีการบังคับใช้ EM กับบุคคลนั้น เพื่อป้องกันอันตรายต่อสังคม

2.2 กรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นเด็กหรือเยาวชน (อายุไม่เกินสิบแปดปีบริบูรณ์)

ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 ข้อ 8/1 วรรคสาม ถ้าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นบุคคลอายุไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ ศาลจะสั่งให้อุปกรณ์ EM ก็ต่อเมื่อผู้นั้นไม่มีพฤติการณ์ที่อาจเป็นภัยต่อบุคคลอื่นอย่างร้ายแรง หรือมีเหตุสมควรประการอื่นเท่านั้น แม้บุคคลที่เป็นเด็ก

รัชนี แดงอ่อน

หรือเยาวชนนั้นจะยินยอมก็ตาม จะเห็นได้ว่า ความแตกต่างระหว่างผู้ต้องหาเด็กหรือเยาวชน และผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เป็นผู้ใหญ่ คือ ประเด็นเรื่องความยินยอมในการใช้อุปกรณ์ EM ดังนี้ กรณีเด็กหรือเยาวชนมีหลักเกณฑ์ที่เคร่งครัดว่า แม่เด็กและเยาวชนจะยินยอมให้ใช้อุปกรณ์ EM แต่หากไม่ใช่กรณีเป็นภัยร้ายแรงหรือมีเหตุอันสมควร ก็ไม่สามารถใช้อุปกรณ์ EM กับเด็กหรือเยาวชนได้ จึงไม่เหมือนกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เป็นผู้ใหญ่ต้องเป็นกรณียินยอมเท่านั้น ซึ่งกรณีเหล่านี้ ผู้วิจัยเห็นด้วยว่า กรณีของการใช้อุปกรณ์ EM กับเด็กและเยาวชนควรใช้อย่างจำกัด เฉพาะกรณีที่เป็นบุคคลร้ายแรงและเป็นอันตรายต่อสังคมอย่างแท้จริง โดยไม่คำนึงประเด็นเรื่อง เด็กและเยาวชนนั้น จะยินยอมใช้อุปกรณ์ EM หรือไม่ก็ตาม ทั้งนี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญาธิการแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 30) พ.ศ. 2558 ตามมาตรา 108 และมาตรา 117 ในกรณีที่ศาลสั่งปล่อยตัวชั่วคราว ทั้งนี้ มีการแยกประเภทของบุคคลที่ถูกปล่อยตัวชั่วคราวโดยกำหนดให้ใส่ EM เป็นบุคคลทั่วไป และกรณีเด็กและเยาวชน (อายุไม่เกิน 18 ปี) ไว้ด้วย รวมถึงกรณีการทำลายอุปกรณ์หรือทำให้อุปกรณ์ EM ใช้งานไม่ได้ ผู้กระทำความผิดต้องได้รับการสันนิษฐานว่าจะหนีหรือหลบหนี และการให้อำนาจศาลใช้ดุลพินิจลดวงเงินหรือทรัพย์สินที่จะเรียกจากนายประกัน ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนี และนายประกันได้พยายามติดตามตัวอย่างเต็มที่แล้ว

จะเห็นได้ว่า ประเทศไทยมีกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน เนื่องด้วยกรณีที่เป็นการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนตามหลักสากลซึ่ง ประเทศไทยได้ลงนามในกฎกรุงปักกิ่ง (The Beijing Rules) เป็นชื่อเรียกของ กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน (United Nations Standards Rules for the Administration of Juvenile Justice) ในปี พ.ศ. 2528 ณ กรุงปักกิ่ง สาธารณรัฐประชาชนจีน โดยสมัชชาใหญ่สหประชาชาติได้รับรองร่วมกันทั้งนี้เพื่อให้รัฐต่างๆ มีแนวทางในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก พ.ศ. 2532 ดังนั้น การใช้อุปกรณ์ EM กับผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนจึงมีเงื่อนไขที่เคร่งครัดมากกว่าผู้ใหญ่ กรณีเรื่องความยินยอม แม่เด็กและเยาวชนจะยินยอมใช้อุปกรณ์ EM ก็ตาม ศาลก็ไม่อาจสั่งให้ใช้ได้ เว้นแต่เป็นคดีที่ผู้กระทำผิดมีพฤติกรรมร้ายแรงเป็นอันตรายต่อสังคม หรือมีเหตุอื่นที่ศาลเห็นสมควรเท่านั้น แต่จากการศึกษาของ Kate Weisburd (2015) พบว่า ในประเทศสหรัฐอเมริกา มลรัฐแคลิฟอร์เนีย ศาลท้องถิ่นมีคำสั่งให้นำอุปกรณ์ EM มาใช้เพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน โดยสามารถกำหนดเงื่อนไขให้เด็กและเยาวชนใส่ EM ไปโรงเรียนอย่างน้อยเป็นเวลา 48 ชั่วโมง เพื่อควบคุมให้เด็กอยู่ในระยะทางระหว่างบ้านและโรงเรียน ไม่ให้ออกนอกพื้นที่ที่ศาลกำหนด ซึ่งจากการสำรวจพบว่า ผู้ที่ใส่ EM จำนวนถึง 50 เปอร์เซ็นต์ในบุคคลเหล่านี้ มีการทำละเมิดคำสั่งศาลอย่างน้อย 1 ครั้ง ที่ออกนอกพื้นที่ที่ศาลกำหนด ผู้วิจัยเห็นว่า การนำอุปกรณ์ EM มาใช้กับผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนสามารถกระทำได้ โดยไม่ได้คำนึงถึงประเด็นเรื่องความยินยอม และไม่คำนึงถึงพฤติกรรมร้ายแรง

ของเด็กและเยาวชนนั้น หากผู้นั้นศาลเห็นควรใช้อุปกรณ์นี้เพื่อประโยชน์ในการเดินทางในเขตพื้นที่ที่กำหนด ก็น่าจะสมารถทำได้ นอกจากนี้ กรณีคดีที่มีเด็กและเยาวชนเข้ามาเกี่ยวกับกับคดีความรุนแรงในครอบครัว

จากการศึกษาของ Edna Erez and Peter R.Ibarra (2014) พบว่า ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีการนำ EM มาใช้กับคดีความรุนแรงในครอบครัว ในขั้นตอนก่อนการพิจารณาเป็นการใช้เทคโนโลยี (GPS) เพื่อป้องกันเหยื่อจากความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งการใช้อุปกรณ์ EM ถือเป็นทางเลือกหนึ่งของการลงโทษ เพราะสะท้อนให้เห็นถึงผลการศึกษาเปรียบเทียบถึงสามกระบวนการทางกฎหมาย ได้แก่ การควบคุมสังคม (Social control), การแก้ไขฟื้นฟูและความชอบด้วยกฎหมาย (Due-process) ในการนำ EM มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ในประเทศไทยควรนำอุปกรณ์ EM มาใช้กับคดีที่มีความรุนแรงในครอบครัว หากเด็กและเยาวชนนั้น มีพฤติกรรมที่จะทำให้เกิดความเสียหายได้ เพื่อเป็นการป้องกันภัยให้แก่ผู้เสียหายที่เป็นบุคคลในครอบครัวได้

2.3 ความยินยอมของผู้กระทำผิดในกรณีประชาชนที่มีฐานะยากจนและไม่มีเงินประกันตัว

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 บัญญัติถึงการใส่ EM โดยความยินยอมของผู้กระทำผิดในกรณีประชาชนที่มีฐานะยากจนและไม่มีเงินประกันตัว ในขั้นตอนการปล่อยตัวชั่วคราวก่อนการพิจารณาคดี จากการทบทวนวรรณกรรมการใช้ EM ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศต่าง ๆ ทั้งกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา และหลักเกณฑ์ของสภายุโรป โดยเฉพาะมาตรฐานของสภายุโรป ปรากฏว่า การนำ EM มาใช้นั้น เพื่อแก้ไขลดปริมาณนักโทษในเรือนจำโดยการติดอุปกรณ์ดังกล่าว ในต่างประเทศ กฎหมายกำหนดไว้ว่า ให้ใช้กับกรณีควบคุมผู้ต้องหา กล่าวคือ สามารถใช้กับขั้นตอนก่อนการพิจารณาคดีและใช้กับกรณีศาลมีคำตัดสินลงโทษจำคุกได้ด้วย (Weisburd, 2015) และงานวิจัยเชิงประจักษ์ของ Karla Dhungana Sainju และคณะทำงาน แห่งมหาวิทยาลัย Ontario พบว่า การนำ EM มาใช้กับขั้นตอนก่อนการพิจารณาคดี การปล่อยตัวชั่วคราว พบข้อดีคือ ประหยัดค่าใช้จ่าย แต่ก็มีความเสี่ยงว่าผู้กระทำความผิดจะไม่มาศาลในวันนัดพิจารณาคดี และจะกระทบต่อความปลอดภัยของสังคม (Sainju et al., 2018)

อย่างไรก็ตาม ประเด็นเรื่องการบังคับใช้ EM ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย ในขั้นตอนก่อนการพิจารณาคดีมีการพิจารณาและเกิดข้อเสนอแนะเพื่อการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้เสมอภาคกัน โดยเฉพาะในชั้นปล่อยชั่วคราว ตามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 วรรคสาม ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 และข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562 บัญญัติถึงการใส่ EM โดยความยินยอมของผู้กระทำผิดในกรณีประชาชนที่มีฐานะยากจนและไม่มีเงินประกันตัว เพื่อป้องกันการหลบหนีเมื่อได้รับ

ราชินี แดงอ่อน

การปล่อยตัวชั่วคราว ในขณะที่เดียวกันประเด็นปัญหาที่ต้องพิจารณาในงานวิจัยคือ แล้วกรณีผู้กระทำความผิดมีฐานะดี สามารถหาหลักประกันตัวเองได้ แต่ต้องการขอใช้สิทธิเช่นเดียวกับผู้กระทำความผิดที่มีฐานะยากจน เช่นนี้ รัฐควรให้สิทธิที่เท่าเทียมกันหรือไม่ ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่า ประเด็นเหล่านี้ รัฐควรพิจารณาถึงเรื่องความผิดร้ายแรงและโทษทางอาญาที่ผู้กระทำความผิดได้รับ มากกว่าจะพิจารณาเรื่องคนจน หรือคนรวย ดังนั้น ไม่ว่าผู้กระทำความผิดจะเป็นคนฐานะยากจนหรือร่ำรวยก็ควรได้รับสิทธิที่จะใช้ EM เป็นหลักประกันตัวกรณีปล่อยตัวชั่วคราวได้อย่างเท่าเทียมกัน เพื่อให้เกิดความเสมอภาค รัฐจึงควรพิจารณาหลักเกณฑ์นี้ด้วยเพื่อไม่ให้เกิดการเลือกปฏิบัติระหว่างบุคคลระหว่างคนจนและคนรวย

3. วิเคราะห์มาตรการทางอาญากรณีการบังคับโทษสำหรับผู้ทำลายอุปกรณ์และกรณีการละเมิดข้อมูลในระบบปฏิบัติการ EM

การนำอุปกรณ์ EM มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางล้วนเป็นประโยชน์ต่อผู้กระทำความผิดหรือจำเลยในคดีอาญา แต่อย่างไรก็ตาม การฝ่าฝืนคำสั่งศาล การทำลายอุปกรณ์ รวมถึงการละเมิดข้อมูลในอุปกรณ์ EM ก็อาจเกิดขึ้นได้ โดยผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาถึงประเด็นเรื่อง มาตรการทางอาญากรณีการบังคับโทษสำหรับผู้ทำลายอุปกรณ์และกรณีการละเมิดข้อมูลในระบบปฏิบัติการ EM ดังนี้

3.1 การบังคับโทษทางอาญาสำหรับผู้ทำลายอุปกรณ์ EM

ประเด็นปัญหาทางกฎหมายกรณีประสิทธิภาพของการใช้ EM ดีเพียงพอต่อการเป็นทางเลือกหนึ่งในการลงโทษผู้กระทำความผิดหรือไม่ ทำให้เกิดข้อสงสัยเกี่ยวกับการก้าไล EM มาใช้จะเกิดประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายได้เพียงใด ระบบปฏิบัติการที่ไม่เกิดประสิทธิภาพ กรณีเกิดปัญหาเมื่อศาลอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยแล้ว หากอุปกรณ์นี้ถูกทำลาย ใช้การไม่ได้ หรือผู้ต้องหาหรือจำเลยออกนอกพื้นที่กำหนด ให้ศูนย์ฯ แจ้งให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบฯทราบโดยเร็ว เพื่อจัดทำรายงานพฤติการณ์ให้ศาลทราบ และมีคำสั่งตามที่เห็นสมควร ในกรณีที่อุปกรณ์ดังกล่าวถูกทำลายหรือทำให้ใช้การไม่ได้ ให้แจ้งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจโดยไม่ชักช้าเพื่อติดตามจับกุม นอกจากนี้ หากมีพฤติการณ์ฉุกเฉิน หรือมีเหตุจำเป็นอื่น หรือมีกรณีที่ศาลเห็นสมควรให้ยุติการควบคุมและติดตามการปล่อยชั่วคราวได้ โดยให้ศาลมีคำสั่งปลดหรือปิดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดได้ และให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบฯแจ้งศูนย์ฯควบคุมและติดตามการปล่อยชั่วคราวโดยเร็ว ตามข้อ 8/2 แห่งระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 ก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่า การแจ้งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หรือการให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบแจ้งศูนย์ฯ อาจจะไม่ทันการณ์หากเหตุการณ์นี้เกิดในยามวิกาล การสั่งการหรือดำเนินการต่างๆ ทางกฎหมายอาจจะไม่สามารถดำเนินการได้ทันทั่วถึง

ส่วนประเด็นเรื่อง อุปกรณ์เทคโนโลยีมีคุณสมบัติที่น่าเชื่อถือหรือไม่ ล่าสุดเมื่อวันที่ 21 กันยายน 2562 นายสมศักดิ์ เทพสุทิน รัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรม มีคำสั่งให้กรมคุมประพฤติยกเลิกสัญญาเช่าและติดตั้งกับบริษัทเอกชน (บริษัท สุพรีม ดิสทริบิวชัน (ไทยแลนด์) จำกัด) ผู้จัดทำ EM เนื่องจากตรวจสอบว่า ก้าไล EM สามารถถอดออกได้ง่าย และบริษัทดังกล่าวไม่ปฏิบัติตาม TOR ที่ได้ทำไว้ ทั้งยังไม่สามารถแก้ไข

ให้ถูกต้องได้ภายในเวลา กรมคุมประพฤติต้องยกเลิกการใช้ EM จำนวน 541 เครื่อง โดยแจ้งทางศาล (ไทยรัฐออนไลน์, 2562) จากข้างดังกล่าว ปัญหาที่พบคือ บริษัทเอกชนไม่สามารถปฏิบัติตามข้อสัญญาของ กรมคุมประพฤติได้กรณีของคุณสมบัติของ EM ซึ่งผู้วิจัยเห็นควรเป็นปัญหาด้านการบริหารจัดการที่รัฐ สามารถจะดำเนินการให้เกิดประสิทธิภาพได้ และไม่ควรเลิกการใช้อุปกรณ์ EM ในกระบวนการยุติธรรม ทางอาญาของประเทศไทยเพราะเป็นประโยชน์ยิ่งกว่าเป็นโทษ ยกตัวอย่าง ในประเทศเยอรมนี การใช้ EM มาใช้ในคดีอาญาถือเป็นมาตรการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไข โดยเป็นวิธีการใหม่วิธีหนึ่งที่ กำกับดูแลโดยศาลยุติธรรมตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน (sec.68b para.1. s.1 no. 12 German Criminal Code) การจำคุกเป็นมาตรการลงโทษทางอาญาสำหรับผู้กระทำความผิดที่มีพฤติกรรมอันตราย (Haverkamp & Woessner, 2016) เหล่านี้ เป็นสิ่งจำเป็นและมาตรการทางเลือกการลงโทษสมัยใหม่ที่ เหมาะสมกับประเทศไทยเช่นกัน

3.2 ปัญหาการละเมิดข้อมูลการติดตามตัว

ในต่างประเทศมีประเด็นปัญหาว่าเรื่องการนำอุปกรณ์ EM มาใช้ติดตัวผู้กระทำความผิด เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือไม่ เพราะเป็นการกระทำต่อเนื้อตัวร่างกายของบุคคล อย่างไรก็ตาม การนำอุปกรณ์ EM มาใช้เพื่อควบคุมพฤติกรรมของบุคคล เมื่อเป็นทางเลือกในการลงโทษ ก็ถือว่ายุติธรรมแล้ว ทั้งนี้ เงื่อนไขการนำข้อมูลการติดตามตัวผู้กระทำความผิดที่รัฐนำไปใช้ต้องถูกต้องตาม กระบวนการของกฎหมายด้วย เช่น เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการคุมความประพฤติ ข้อมูลติดตามตัวนั้น ควรเป็นแค่การแจ้งแหล่งที่อยู่ของบุคคลนั้น มากกว่าการบันทึกข้อมูลคำสนทนา (Bülow, 2014) เหล่านี้ จำเป็นต้องศึกษาเรื่องหลักจริยธรรมของการนำข้อมูลมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดอย่างแท้จริง การละเมิดข้อมูลการติดตามตัว แม้จะไม่เหมือนกับการทำลายสายรัด EM อันลักษณะ ของการทำละเมิดให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของทางราชการอย่างชัดเจน แต่การละเมิดข้อมูลการติดตาม ตัวของบุคคลถือเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล (Right of Privacy) ซึ่งต้องถูกเก็บเป็นความลับ บุคคลที่ไม่มี อำนาจตามกฎหมายจะล่วงรู้มิได้ได้ แม้การละเมิดข้อมูลการติดตามตัว จะไม่เห็นเป็นรูปธรรมและมี หลักฐานชี้ชัด เหมือนกรณีการทำลายสายรัด EM แต่ในต่างประเทศก็ว่าถือเป็นการกระทำผิดกฎหมาย อาญาประการหนึ่ง ซึ่งประเด็นปัญหาที่งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า ควรให้ความสำคัญในยุคที่เทคโนโลยี สมัยใหม่มีความสำคัญกับชีวิตประจำวัน การนำอุปกรณ์ EM มาใช้กับผู้กระทำความผิดเพื่อการระวัง พฤติกรรมของบุคคล และการจำกัดบริเวณของบุคคลนั้น ย่อมกระทบต่อความเป็นส่วนตัวในที่อยู่ของบุคคล นั้นได้ (Locational Privacy) เพราะข้อมูลการติดตามตัวจะบอกถึงเวลาและสถานที่ของบุคคลนั้นได้ ประกอบกับตามมาตรฐานขั้นต่ำเกี่ยวกับการไม่ควบคุมตัวหรือกักขัง (United Nations Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures) หรือ The Tokyo Rules ข้อ 3.11 ประเด็นเรื่อง การเฝ้าระวังและควบคุมตัวแบบใหม่ โดยนำอุปกรณ์ EM มาใช้กับการควบคุมตัวบุคคลไว้ในที่อยู่อาศัย

รชนี แดงอ่อน

ต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ ตามความจำเป็นและเหมาะสม ทั้งนี้ต้องไม่เป็นการละเมิดสิทธิ ส่วนตัวของบุคคลผู้ถูกควบคุมด้วยอุปกรณ์ EM ต้องเคารพสิทธิส่วนตัวของผู้กระทำความผิดและครอบครัวด้วย

ทั้งนี้ ตามระเบียบสำนักงานศาลยุติธรรมว่าด้วยการเก็บรักษา การเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ ข้อมูลการติดตามตัวของผู้ถูกปล่อยชั่วคราวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2561 ข้อ 3 บัญญัติให้อำนาจให้ใช้อุปกรณ์ EM กับบุคคลที่ศาลออกคำสั่งบังคับให้ติดกับร่างกาย โดยอุปกรณ์ EM รับส่งสัญญาณอิเล็กทรอนิกส์กับศูนย์ควบคุมและติดตามการปล่อยตัวชั่วคราว วัตถุประสงค์เพื่อสามารถควบคุม ตรวจสอบ หรือจำกัดการเดินทาง บริเวณหรืออาณาเขตของบุคคลได้ อันได้แก่ ข้อมูลการติดตามตัวข้อมูลการติดตามตัวของผู้ถูกใช้อุปกรณ์ EM ได้แก่ ข้อมูลต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของผู้ถูกปล่อยตัวชั่วคราวถูกบรรจุไว้ในนี้ ผู้บังคับใช้กฎหมาย อันได้แก่ ศาลยุติธรรมต้องมั่นใจว่า ข้อมูลดังกล่าวนี้จะไม่ถูกละเมิดโดยนักล้วงข้อมูล หรือถูกนำไปใช้ดำเนินการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ข้อมูลจะถูกจัดเก็บรักษาเป็นความลับในที่ปลอดภัย การเข้าถึงข้อมูลในอุปกรณ์ EM ต้องกระทำได้เท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายและจะเข้าถึงข้อมูลได้เฉพาะเมื่อมีการแจ้งเตือนจากอุปกรณ์ สำหรับบุคคลที่ได้รับอนุญาตลงทะเบียนบัญชีผู้ใช้งานที่มีสิทธิเท่านั้น และต้องเก็บบันทึกข้อมูลการเข้าถึงและข้อมูลจราจรทางคอมพิวเตอร์ (Log File) ตลอดการใช้งาน รวมถึงเมื่อมีการยกเลิกเพิกถอนการอนุญาตให้มีการตัดทะเบียนของผู้ใช้งานออกจากระบบ ทั้งนี้ ผู้ที่เข้าใช้งานต้องมีการลงบันทึกเข้าใช้งาน (Login) และยืนยันตัวตน (Authentication) และระบบต้องป้องกันโปรแกรมไม่ประสงค์ดี (Malware) ต่าง ๆ ผู้ใช้งานต้องชำระค่าธรรมเนียมก่อน โดยผ่านระบบรักษาความปลอดภัยตามที่สำนักงานศาลยุติธรรมจัดสรรไว้ และมีการออกแบบระบบเครือข่ายโดยแบ่งเขต (Zone) การใช้งาน รวมถึงการเข้าถึงโปรแกรมประยุกต์และแอปพลิเคชัน รวมถึงจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-Mail) ระบบอินเทอร์เน็ต (Internet) และระบบต่างๆ ต้องให้สิทธิเฉพาะและบทบาทสิทธิของผู้ใช้งานอย่างสม่ำเสมอ เป็นต้น ในการวิจัยนี้ประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาคือ เรื่องการทำลายข้อมูลที่อยู่ในระบบอุปกรณ์นี้ ซึ่งไม่เห็นชัดเจนเป็นรูปธรรม เนื่องจากผู้กระทำความผิดสามารถโอน ถ่ายเท ย้ายข้อมูลที่อยู่ในอุปกรณ์ได้ ซึ่งในประเทศไทยยังไม่ประสบปัญหาดังกล่าวขึ้น หรืออาจเคยเกิดปัญหาการละเมิดข้อมูลของหน่วยงานราชการแล้วแต่ไม่ถูกรายงานไว้ ซึ่งจะเกิดปัญหาเรื่องการละเมิดข้อมูลทั้งของหน่วยงานราชการและความเป็นส่วนตัวของผู้ถูกควบคุมด้วยอุปกรณ์ EM นอกจากนี้ กฎหมายของประเทศไทยไม่ได้มีบทบังคับที่ชัดเจนว่า กฎหมายใดที่มีบทลงโทษ หน่วยงานใดที่จะรับผิดชอบ ถ้ามีการละเมิดข่าวสารข้อมูลดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นผู้กระทำความผิดที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือบุคคลทั่วไปทำละเมิดต่อข้อมูลที่บรรจุอยู่ในอุปกรณ์ดังกล่าวนี้

บทสรุป

การนำ EM มาใช้บังคับในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยเพิ่งเริ่มต้นในช่วงสิบปี นี้และถูกนำไปใช้กับผู้กระทำความผิดเล็กน้อย และต้องถูกลงโทษจำคุกกระยะสั้น เช่น คดีเมาแล้วขับ, คดีจرائم, หรือใช้ในการปล่อยตัวชั่วคราวผู้กระทำความผิด เป็นต้น อันจะเห็นได้ว่า ประเทศไทยให้ความสำคัญแก่การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดทางอาญาที่ไม่ใช่ผู้กระทำความผิดคดีอุกฉกรรจ์ให้ได้รับโอกาสปรับปรุงนิสัยของตนเองใหม่ โดยใช้มาตรการต่อผู้กระทำความผิดอาญาแทนการควบคุมตัว เพื่อประโยชน์แก่ผู้กระทำความผิดในการสร้างนิสัยการเคารพกฎหมาย กลับตนเป็นคนดีเข้าสู่สังคมได้ และเพื่อลดความแออัดของนักโทษในเรือนจำที่รัฐต้องสูญเสียบประมาณในการบริหารจัดการจำนวนมาก ดังนั้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงมีการแก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ในปี พ.ศ. 2559 เพื่อกำหนดมาตรการทางเลือกอื่นนอกจากการลงโทษจำคุกและปรับ จำเลยได้รับโอกาสแก้ไขความผิดของตน โดยไม่มีมลทินติดตัว สร้างความรู้สำนึกในการกระทำความผิดให้แก่จำเลย เป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยไม่ควบคุมตัวไว้ในเรือนจำ ทั้งนี้ ศาลใช้ดุลพินิจในการรอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษ ได้เหมาะสมยิ่งขึ้น โดยศาลสามารถกำหนดเงื่อนไขคุมประพฤติผู้กระทำความผิดได้โดยการใช้อุปกรณ์ EM ซึ่งข้อดีของการใช้ EM ติดตามสอดส่องพฤติกรรมของผู้ต้องโทษตามมาตรา 56 (6) โดยห้ามออกนอกสถานที่อยู่อาศัย หรือห้ามเข้าไปในสถานที่ที่ศาลกำหนด เพื่อตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของบุคคลนั้น รวมถึงกรณีขึ้นตอนพักการลงโทษของผู้ต้องโทษคดีมีเมทแอมเฟตามีนไว้ครอบครองเพื่อจำหน่ายโดยนักโทษต้องถูกใส่ EM เพื่อติดตาม ควบคุมและเฝ้าระวังตลอดเวลา 24 ชั่วโมง เป็นระยะเวลา 60 วัน ห้ามเข้าสถานที่ต้องห้ามและห้ามออกนอกพื้นที่ที่กำหนด ถือเป็นกรขยายขอบเขตการบังคับใช้ EM ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 อีกด้วย จึงเป็นประโยชน์และการลงโทษสมัยใหม่ที่จะไม่ควบคุมตัวผู้กระทำความผิดตามมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติ (อนุสัญญากรุงโตเกียว) ที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมลงนามยอมรับหลักการนี้ ลดปัญหาความแออัดของนักโทษในเรือนจำ และสร้างความปลอดภัยให้กับสาธารณชน ด้วย

จะเห็นได้ว่า ประเทศไทยมีหลักการและการบังคับใช้อุปกรณ์ EM กับผู้กระทำความผิด เช่นเดียวกับนานาประเทศ กล่าวคือ ขึ้นตอนการตัดสินของศาลแล้ว และขึ้นตอนพักการลงโทษของราชทัณฑ์ การใช้ EM ทำให้ผู้กระทำความผิดไม่ต้องเข้าไปอยู่ในเรือนจำที่มีความแออัดคับแคบ ได้รับโอกาสแก้ไขฟื้นฟูไม่ให้เกิดกลับมากระทำความผิดซ้ำ ลดมลทินติดตัวและสร้างความปลอดภัยให้แก่สังคม ซึ่งเป็นข้อดีตามหลักการลงโทษแบบเสรีนิยมสมัยใหม่ คือไม่ใช้วิธีการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดในเรือนจำ เพื่อไม่ให้สิ้นเปลืองงบประมาณของกรมราชทัณฑ์ นอกจากนี้ การให้เครือข่ายชุมชน เข้ามามีส่วนแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดก็เป็นประเด็นที่สอดคล้องกับหลักการคุ้มครองความปลอดภัยของสังคม

รัชนี้ แดงอ่อน

โดยให้สังคมและชุมชนมีส่วนร่วมในการระแวดระวังชุมชนของตนเองและปกป้องสังคมที่ตนเองมีส่วนร่วม หลักความยินยอมในการใช้ EM กับผู้กระทำความผิด กฎหมายประเทศไทยได้ใช้หลักความยินยอมไม่ใช่การบังคับ กล่าวคือ หากผู้กระทำความผิดไม่ยินยอมใช้ EM ศาลก็ไม่สามารถสั่งได้

มาตรการทางอาญากรณีการบังคับโทษสำหรับผู้ละเมิดข้อมูลในระบบปฏิบัติการ EM เนื่องจากความเป็นส่วนตัวในที่อยู่ของบุคคล ควรได้รับการปกป้องสิทธิส่วนบุคคล จะถูกล่วงละเมิดมิได้ เว้นแต่การกระทำของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจตามกฎหมายเท่านั้น ซึ่งประเทศไทยยังไม่มีการบัญญัติหลักเกณฑ์นี้ไว้อย่างชัดเจนว่า การนำสายรัด EM มาใช้กับผู้กระทำความผิดเป็นการละเมิดสิทธิส่วนตัวของผู้กระทำความผิดหรือไม่ ข้อมูลที่ปรากฏในสายรัด EM ได้แก่อะไรบ้าง บุคคลใดควรมีสิทธิเข้าถึงข้อมูลดังกล่าวได้ หากบุคคลนั้นนำข้อมูลส่วนตัวของผู้กระทำความผิดไปใช้โดยมิชอบจะมีความรับผิดชอบทางอาญาฐานใดเหล่านี้ เป็นประเด็นที่ไม่ใช่การละเมิดที่เป็นการทำลายให้เสียหายแก่สายรัด EM ด้วยการใช้กรรไกรตัด แต่เป็นการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลที่ปรากฏใน EM ซึ่งในกฎหมายของต่างประเทศให้ความสำคัญต่อการป้องกันข้อมูลส่วนบุคคลในส่วนนี้ ทั้งนี้ เป็นไปตามหลักกฎหมายแห่งกรุงโตเกียวข้อ 3.11 การเฝ้าระวังและควบคุมตัวโดยนาอูปกรณ์ EM มาใช้กับการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลให้อยู่แต่ที่อยู่อาศัย หรือจำกัดบริเวณไว้ ทั้งนี้ต้องไม่เป็นการละเมิดสิทธิส่วนตัวของบุคคลผู้ถูกควบคุมด้วยอุปกรณ์ EM เพราะการใช้สายรัด EM เป็นการติดตามการใช้ชีวิตของผู้กระทำความผิด ความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างครอบครัว คนรัก หรือเพื่อนของผู้กระทำความผิด จากการศึกษาค้นคว้าต้นแบบของกฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับการนำ EM มาใช้ในการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดพบว่า ประเทศไทยไม่อาจนำตัวอย่างของประเทศใดประเทศหนึ่งมาปรับใช้ได้ เนื่องจาก บริบทของระบบกฎหมาย สภาพสังคม เศรษฐกิจที่ไม่เหมือนกัน อีกทั้งหากพิจารณาที่ผู้กระทำความผิดแต่ละฐานความผิดก็มีสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ความประพฤตินี้ที่แตกต่างกัน ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่า ประเทศไทยควรนำ EM มาปรับใช้กับขั้นตอนระหว่างการศึกษาคดี และคดีความผิดเล็กน้อย โดยไม่ถือว่า EM เป็นการกำหนดโทษให้เป็นเพียงเงื่อนไขคุมประพฤติเท่านั้น ทั้งกำหนดให้ผู้กระทำความผิดมีสิทธิยื่นคำร้องขอใช้ EM ต่อศาลได้ด้วยตนเองและออกค่าใช้จ่ายด้วยตนเอง เช่นเดียวกับในขั้นตอนหลังมีคำพิพากษา ให้ผู้ต้องขังยื่นคำร้องต่อผู้อำนวยการเรือนจำที่ตนถูกจำคุกอยู่ มีความประสงค์ขอใช้ EM ช่วงพักการลงโทษเพื่อให้ได้มีโอกาสกลับไปอยู่กับครอบครัวและคนรัก ทั้งไม่สิ้นเปลืองงบประมาณการบริหารจัดการของเรือนจำด้วย ทั้งนี้เป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด สำหรับผู้กระทำความผิดที่ไม่มีเงินในการออกค่าใช้จ่าย ให้นำเงินจากกองทุนช่วยเหลือของกระทรวงยุติธรรม เช่นเดียวกับกรณีการประกันตัวชั่วคราวก่อนพิพากษา เพื่ออำนวยความสะดวกยุติธรรมไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำกัน นอกจากนี้ยังมีประเด็นเรื่องอื่น ๆ ได้แก่ ประเด็นเรื่องหลักจริยธรรม การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล รวมถึงการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ ผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานนี้ที่รัฐจำเป็นต้องพัฒนามาตรการต่าง ๆ ให้เกิดประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและเกิดความมั่นใจต่อ

ประชาชนว่ารัฐสามารถนำอุปกรณ์นี้มาใช้เป็นเครื่องมือสมัยใหม่เป็นทางเลือกหนึ่งของการลงโทษจำคุกในเรือนจำได้

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวกับการนำ EM มาใช้ในการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในประเทศไทย กฎหมายต่างประเทศ และข้อพิจารณาต่าง ๆ ที่ได้วิเคราะห์แล้วในข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนวทางสำหรับการใช้ EM ดังนี้

1. การกำหนดประเภทความผิด โทษทางอาญา

เห็นควรระบุความผิดทางเพศที่มีโทษร้ายแรง เช่น คดีความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราที่มีโทษทางอาญามากกว่า 5 ปี ขึ้นไป ให้ต้องใช้อุปกรณ์ EM ได้ หากบุคคลนั้นมีลักษณะเป็นอันตรายต่อสังคมอย่างร้ายแรง

2. ขั้นตอนหลังการตัดสินคดีของศาล

ให้สิทธิของจำเลยในการยื่นคำร้องขอให้ศาลพิจารณการใช้ EM แทนโทษจำคุก เฉพาะกรณีคดีที่ไม่ร้ายแรง อัตราโทษไม่สูง โดยศาลไม่ใช่ผู้กำหนดให้มีการใช้ EM

แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 (6) โดยเพิ่มวรรคสอง ดังนี้

“ทั้งนี้ จำเลยมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งให้เจ้าพนักงานคุมประพฤติพิจารณการใช้ EM แทนโทษจำคุกได้ กรณีโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปีได้”

ขั้นตอนการปล่อยตัวนักโทษ

จำเลยมีสิทธิจำเลยในการยื่นคำร้องต่อผู้บัญชาการเรือนจำเพื่อขอใช้ EM แทนการจำคุกได้ เมื่อศาลจำคุกไม่เกิน 3 ปี

แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 52 (7) ดังนี้

“ทั้งนี้ ผู้ต้องโทษมีสิทธิยื่นคำร้องต่อผู้บัญชาการเรือนจำเพื่อขอใช้ EM แทนการจำคุก เมื่อเหลือโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี”

3. เพิ่มมาตรการทางอาญาลงโทษบุคคลที่ล่วงละเมิดโดยนำข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ที่ใช้ EM ไปใช้โดยไม่มีอำนาจ ให้ต้องรับโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือนและปรับไม่เกิน 10,000 บาท

รัชนี้ แดงอ่อน

รายการอ้างอิง

- กระทรวงยุติธรรม. (2560). *แผนยุทธศาสตร์กระทรวงยุติธรรม 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579)*. วันที่ค้นข้อมูล 7 ตุลาคม 2562, เข้าถึงได้จาก <http://waa.inter.nstda.or.th/stks/pub/2018/20180130-MinistryofJustice.pdf>
- ณัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน. (2554). *เอกสารทฤษฎีการลงโทษ แนวการศึกษา ชุดวิชากฎหมายอาญาและอาชญาวิทยาชั้นสูง หน่วยที่ 6*. นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์.
- จิตติมา ประเสริฐ. (2553). *การจำคุกในสถานที่อื่นที่ไม่ใช่เรือนจำ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2562). *เปิดได้ใน “ก้าไล EM” ผลิตภัณฑ์จากอะไร ใช้ของใกล้ตัวตัดสะบั้น วินาทีหั่นไม่มีใครรู้*. วันที่ค้นข้อมูล 31 มกราคม 2562, เข้าถึงได้จาก <https://www.thairath.co.th/content/1482896>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2562). *ยกเลิกก้าไล EM ยุติกรรมปรับเงิน 83 ล้าน 541 คนให้ใช้ของศาลไปก่อน*. วันที่ค้นข้อมูล 23 กันยายน 2562, เข้าถึงได้จาก <https://www.thairath.co.th/news/local/1665453>
- ปิยะพร ตันณีกุล. (2559). *แนวทางพัฒนาการนำระบบการควบคุมตัวอิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับผู้กระทำผิดในประเทศไทย*. *วารสารสังคมสงเคราะห์*, 24(2), 121-149.
- ประธาน วัฒนวานิชย์. (2546). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ โฟร์พรีนติ้ง จำกัด.
- ประธาน วัฒนวานิชย์. (2561). *ทางเลือกการลงโทษ การลงโทษระดับกลางและการแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชน*. หนังสือที่ระลึก 60 ปี พิธีใหญ่ ใจหาญ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 243-260.
- วิชัย ลีลาสวัสดิ์. (2557). *การนำเครื่องมือติดตามตัว (Electronic Monitoring) มาใช้กับผู้ถูกคุมความประพฤติในศาลแขวงพระนครเหนือ*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการ ศาลยุติธรรม.
- สุพจน์ สุโรจน์, ลาวัลย์ หอนพรัตน์ และณัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน. (2554). *ทฤษฎีการลงโทษและทฤษฎีวิธีการเพื่อความปลอดภัย*. วันที่ค้นข้อมูล 5 พฤษภาคม 2562, เข้าถึงได้จาก <http://law.stou.ac.th/dynfiles.pdf>
- สื่อศาล. (2562). วันที่ค้นข้อมูล 7 ตุลาคม 2562, เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/pr.coj/photos/a.122051428496860/426542944714372/?type=3&theater>
- ศุภกิจ เข้มประชา. (2558). *มองกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทยผ่านการศึกษาเปรียบเทียบ (The Thai Criminal Justice System: A Comparative Perspective)*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เจริญรัฐ การพิมพ์.
- อังกริยา ชูตินันท์. (2557). *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

- Aebi, M. F., & Marguet, Y. (2014). *SPACE II: Council of Europe Annual Penal Statistics: persons serving non-custodial sanctions in 2012*. Strasbourg: Council of Europe.
- Beyens, K., & Roosen, M. (2013). Electronic Monitoring in Belgium: A Penological Analysis of Current and Future Orientations. *European Journal of Probation, 5*, 56-70.
- Bülow, W. (2014). Electronic Monitoring of Offenders: An Ethical Review. *Science & Engineering Ethics, 20*(2), 505-518.
- Erez, E., & Ibarra, P. R. (2014). Electronic monitoring: international and comparative perspectives. *Crime, Law and Social Change, 62*(4), 385-387.
- Haverkamp, R. (2014). Electronic Monitoring. In G. Bruinsma & D. Weisburd (Eds.), *Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice* (pp. 1329-1338). New York, NY: Springer New York.
- Haverkamp, R., & Woessner, G. (2016). The Emergence and Use of GPS Electronic Monitoring in Germany: Current Trends and Findings. *Journal of Technology in Human Services, 34*(1), 117-138.
- Kilgore, J. (2013). Progress or More of the Same? Electronic Monitoring and Parole in the Age of Mass Incarceration. *Critical Criminology, 21*(1), 123-139.
- Lilly, J. R. (2014). The 2014 Council of Europe recommendation on electronic monitoring: an American perspective. *Crime, Law and Social Change, 62*(4), 511-513.
- Nellis, M. (2014). Understanding the electronic monitoring of offenders in Europe: expansion, regulation and prospects. *Crime, Law and Social Change, 62*(4), 489-510.
- Sainju, K. D., Fahy, S., Hamilton, B. A., Baggaley, K., Baker, A., Minassian, T., & Filippelli, V. (2018). Electronic Monitoring for Pretrial Release: Assessing the Impact. *Federal Probation, 82*(3), 3-10.
- Weisburd, K. (2015). Monitoring Youth: The Collision of Rights and Rehabilitation. *Iowa Law Review, 101*, 297-341.

